

Till
Finansdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Nacka den 28 oktober 2009

Remissvar över Betänkandet SOU 2009:50 Nytt pensionssystem för den statsunderstödda scenkonsten

Remissvaret har beslutats av Dansalliansens styrelse som representerar ägarna, Svensk Scenkonst, Teaterförbundet, Danscentrum och Trygghetsrådet TRS. Dansalliansen begränsar sitt remissvar till de frågor som berör dansares behov av stöd för karriärutveckling/karriärväxling.

Dansalliansen ser positivt på att utredaren lyfter fram behovet av stöd för dansare vid omställning. Det är en mycket angelägen fråga där Sverige idag ligger efter i en internationell jämförelse. Flera länder, både inom och utanför EU, bedriver sedan många år verksamhet till stöd för dansare vid omställning. Dessa verksamheter utgår från dansares särskilda behov av stöd. Gemensamt för de flesta dansare är att de påbörjar sin yrkesutbildning i unga år och att de har en förhållandevis kort karriär som sällan sträcker sig längre än till 40- till 45-årsåldern. Behovet av stöd för omställning är således stort och omfattar visstidsanställda dansare likväl som tillsvidareanställda dansare.

Då en allt större del av de anställda inom scenkonstområdet är visstidsanställda är det mycket angeläget att uppmärksamma villkoren för dessa utövare. För frilansande dansare som arbetar på institution gäller att de anställs på produktionskontrakt eller på tidsbegränsade korttidsanställningar om sex till tolv månader. För dansare finns inga långtidskontrakt. I utredningen föreslås att dansare ska kunna omfattas av rätt till hel omställningsersättning och efterlön om de har ”minst 16 års tjänstetid” eller halv omställningsersättning och efterlön om de har ”minst 8 års tjänstetid” samt ”avgår från en anställning tidigast under den månad då 39 års ålder uppnås och senast under den månad 44 års ålder uppnås”. Frilansande dansare vid institution som inte uppfyller dessa krav omfattas inte av dessa förmåner. Anställningar utanför institutionerna faller helt utanför. För frilansande dansare, som inte uppfyller utredningens krav, kommer det därför att krävas kompletterande insatser.

Dansalliansen har allt sedan starten uppmärksammat frågan om dansares karriärutveckling samt arbetat för att utveckla former för stöd vid omställning. I det har ingått genomförande av seminarium för dansares karriärutveckling samt individuell stöd till ett antal dansare vid alliansen. Ambitionen är dock att bygga upp en verksamhet som kan erbjuda stöd även till dansare utanför alliansen och Dansalliansen har därför i nära samarbete med Trygghetsrådet, TRS, arbetat fram ett förslag som täcker in de behov som dansare har vid omställning. Det stöd som erbjuds ska utformas

individuellt och utgå från dansarens speciella egenskaper, erfarenheter och omvandlingsbara kunskaper. Det handlar i första hand om karriärutveckling i form av karriärbreddning, men även om karriärväxling. Förslaget i sin helhet finns som bilaga till detta yttrande, bilaga 1.

Sammanfattningsvis innebär förslaget att ett särskilt karriärutvecklingscenter för dansare inrättas. Centret bör vara knutet till Dansalliansen för att på så sätt få en tydlig ”branschprofil”. I verksamheten bör ingå ett antal stödformer, så som rådgivningssamtal, seminarier, karriärcoachning, ekonomisk ersättning för studiekostnader samt starta eget-bidrag.

Då dansarna i Sverige utgör en relativt sett liten grupp bör samtliga i Sverige professionellt verksamma dansare ha möjlighet att söka stöd från centret. Ett center öppet för både visstidsanställda och tillsvidareanställda dansare bidrar till att överbrygga gränserna mellan det fria danslivet och institutionerna samt borgar för ett effektivt resursutnyttjande. Totalt beräknas 20-30 dansare per år ansöka om stöd från centret. Därtill kommer informations- och rådgivningssamtal med dansare vars antal i dagsläget är svårt att uppskatta.

Kostnaden för inrättandet av ett karriärutvecklingscenter för dansare beräknas till två miljoner kronor/år. Om utredarens förslag genomförs så kommer betydande summor som idag belastar institutionerna att frigöras. Dessa medel bör till en del kunna tas i anspråk för delfinansiering av verksamheten. Därutöver behöver det fria dansområdets behov finansieras. Arbetsgivarna/koreograferna inom detta område har mycket begränsade möjligheter att bidra varför det kommer att krävas särskilt avsatta medel.

För att möjliggöra en effektiv karriärutvecklingsprocess finns det även ett behov att kunna erbjuda dansare någon form av inkomststöd. För dansare som innehaft anställning vid scenkonstinstitution och har rätt till full pension enligt PISA-förordningen, alternativt uppfyller utredningens förslag avseende rätt till hel omställningsersättning och efterlön, finns inget behov av ytterligare inkomststöd. För övriga dansare finns dock behov av ett särskilt individuellt utformat inkomststöd. Detta bör kunna finansieras med arbetsmarknadsmedel eftersom deras behov av omställningsstöd annars är ett ansvar för arbetsmarknadspolitiken.

Avslutningsvis så vill Dansalliansen framhålla att inrättandet av allianserna har bidragit med ett viktigt stöd till den allt mer betydelsefulla frilanssektorn. I det fortsatta reformarbetet är det därför angeläget att allianserna får fortsätta växa till den omfattning de var tänkta att ha. Dansalliansens målsättning är att, i enlighet med kulturrådets bedömningar, kunna omfatta ett hundratal dansare.

Dansalliansen

Laila Freivalds
Ordförande

Suzanna Carlsson
Verksamhetsledare

Bil 1: Förslag på inrättande av karriärutvecklingscenter för dansare

Förslag på inrättande av karriärutvecklingscenter för dansare

Dansalliansen föreslår att ett statligt finansierat organ inrättas för att ge stöd till dansare inför och under karriärväxling. Verksamheten ska utgå ifrån dansarens behov under en karriärbreddnings-/karriärväxlingsprocess. Förslaget har arbetats fram av Dansalliansen i nära dialog med Trygghetsrådet, TRS. Kontakt har även etablerats med de redan existerande karriärväxlingscentren för dansare i Storbritannien och Holland vilkas erfarenheter bidragit till helheten i förslaget.

Dansarnas särskilda behov

Otvivelaktigt ser en professionell dansares karriär annorlunda ut än inom andra professioner. Yrkesutbildningen påbörjas för många dansare redan i 10-årsåldern och avslutas vid 19 års ålder efter utexaminering från Kungliga Svenska Balettskolan eller tidigast vid 22 års ålder efter utexaminering från Danshögskolan eller Balettakademien i Stockholm respektive Göteborg. Väl ute i arbetslivet har dansaren förutom osäkra anställningsförhållanden och låga inkomster även en betydligt kortare karriär. Hur länge en dansare kan vara aktiv inom sitt yrke är individuellt, men påverkas av faktorer som fysik, skador, genre och efterfrågan från arbetsgivare. Internationella studier visar att många professionella dansare avslutar sin karriär innan de nått 35 års ålder. Detta gäller även för många frilansande dansare i Sverige. För tillsvidareanställda dansare vid institution med fast dansensemble gäller rätt till pensionsavgång från 41 års ålder. Ett tidigt avslut av danskarriären är därmed något som inte enbart gäller ett fåtal inom branschen utan en absolut majoritet. Ett stort antal dansare är dock varken praktiskt eller mentalt förberedda för denna livsförändring, vilket har sin grund i att all fokus under utbildning och pågående karriär har riktats mot att utvecklas som dansare. En annan viktig aspekt är dansares starka identifikation med sitt yrke. En dansare anser sig i mycket hög grad vara synonym med sin profession. Exempelvis använder sig dansare aldrig av uttrycket ”arbeta som dansare”. De är helt enkelt dansare.

För att lyckas med en karriärbreddning/karriärväxling behöver dansare hjälp att arbeta med och utveckla sin identitet vilket ett karriärutvecklingscenter skulle bidra positivt till.

Erfarenheter från de redan existerande internationella karriärutvecklingscentren är mycket positiva och visar på goda resultat vad det gäller lyckade karriäromställningar. Bl.a. så uppger det brittiska centret *Dancers' Career Development* att 95 % av dansarna som tagit del av centrets stödformer anser att stödet de fått varit avgörande för att nå den nya yrkesrollen. Det holländska *Stichting Omscholingsregeling Dansers* (Dancers' Retraining Program) uppger att 80-85 % av omställningarna har varit lyckosamma.

Målsättning

Genom att framhäva och bygga på dansarens speciella egenskaper, erfarenheter och omvandlingsbara kunskaper bör centrets ambition vara att stärka och stödja dansaren inför och under en karriärbreddnings-/karriärväxlingsprocess. Dansaren ska därmed få möjlighet att framgångsrikt utveckla en andra karriär, vare sig den är relaterad till dansområdet eller ej. Centret bör erbjuda ekonomiskt, praktiskt och mentalt stöd för en karriärutveckling i den

riktning dansaren själv väljer. För att dansaren skall lyckas med sin karriärbreddning/karriärväxling är det av stor vikt att varje dansare bedöms individuellt och att det råder viss flexibilitet rörande stödperiodens längd och innehåll. Det är också av stor vikt att centret behandlar varje ärende strikt konfidentiellt.

Organisation

Karriärutvecklingscentret bör vara knutet till Dansalliansen för att på så sätt få en tydlig ”branschprofil”. Detta är av stor vikt för att skapa förtroende hos dansarna och för att kunna etablera ett brett kontaktnät inom dansområdet. För tillhandahållandet av stödformer bör centret etablera ett nära samarbete med Trygghetsrådet, TRS.

En tjänst bör skapas för att fungera som ”spindeln i nätet”. I tjänsten bör ingå att bygga upp och samordna verksamheten samt att fungera som kontaktperson och den som handlägger alla ärenden för att sedan vid behov förmedla kontakt till annan aktör. Den som rekryteras till denna tjänst bör ha dansarbakgrund alternativt stor kunskap om vad dansarrollen innebär. Därtill krävs kompetens inom rådgivning/coachning.

I tjänsten bör även följande uppdrag ingå:

- Uppbyggnad och bibehållande av kontaktnät för praktik inom scenkonstområdet.
- Uppbyggnad av kontaktnät med dansare som redan karriärväxlat, exempelvis för att bygga upp ett system med mentorskap.
- Informationsspridning om centrets verksamhet inom branschen, exempelvis på utbildningar, arbetsplatser m.m.
- Representation av centret både nationellt och internationellt samt informationsutbyte med redan existerande internationella karriärutvecklingscenter.

Målgrupp och finansiering

Samtliga i Sverige professionellt verksamma dansare vid institutionsteater, privatteater och inom det fria dansområdet bör ha tillgång till centrets stöd under förutsättning att de uppfyllt gällande kriterier. Vissa av centrets stödformer bör vara tillgängliga även för professionella dansare som inte uppfyllt kriterierna.

Det sammanlagda antalet dansare som kommer att ansöka om stöd beräknas uppgå till 20-30 personer per år baserat på antalet verksamma i branschen och dansarnas beräknade genomsnittliga ålder vid karriärväxling. Därtill tillkommer informations- och rådgivningssamtal med dansare vars antal i dagsläget är svårt att uppskatta.

Kostnaden för centret beräknas till 2 miljoner kronor/år. Om förslagen i Betänkandet SOU 2009:50, Nytt pensionssystem för den statsunderstödda scenkonsten, genomförs så kommer betydande summor som idag belastar institutionerna att frigöras. Dessa medel bör till en del kunna tas i anspråk för delfinansiering av verksamheten. Därutöver behöver det fria dansområdets behov finansieras. Arbetsgivarna/koreograferna inom detta område har mycket begränsade möjligheter att bidra varför det kommer att krävas särskilt avsatta medel.

Kriterier

För att få tillgång till centrets stödformer ska dansaren ha varit verksam som professionell* dansare i minst 8 år. Dansaren ska under perioden ha haft en sammanlagd anställningstid som motsvarar kraven för anställning i Dansalliansen. Därutöver gäller särskilda kriterier för att dansaren ska få tillgång till ekonomiskt stöd i form av inkomststöd.

*Dansaren räknas som professionell från och med det datum denne utför avlönat arbete som dansare efter avslutad yrkesdansarutbildning vid Kungliga Svenska Balettskolan, Danshögskolan eller Balettakademien i Stockholm respektive Göteborg. Dansaren räknas även som professionell efter en sammanlagd anställningstid som dansare om minst 12 månader.

Dansare som inte uppnått kriterierna men som tvingas avsluta sin karriär i förtid på grund av skada eller sjukdom bör kunna ansöka om att få tillgång till centrets stödformer av medicinska skäl. Medicinsk dokumentation ska då presenteras vid ansökan.

Vissa stödformer bör kunna erbjudas redan innan dansaren uppnått gällande kriterier. Dansaren bör kunna erbjudas informations- och rådgivningssamtal med centrets anställda under hela sin aktiva danskarriär. Denna typ av rådgivning kan ges via telefon och e-post och i viss utsträckning också genom enskilda möten. Dansare bör även ha möjlighet att efter individuell bedömning få ta del av seminarieverksamheten utan att kriterierna uppfyllts. För att få tillgång till ekonomiskt stöd samt individuella samtal med professionell karriärcoach måste dock kriterierna ha uppfyllts.

Centrets verksamhet

Centrets huvuduppgift bör vara att erbjuda stödformer till dansare som önskar gå igenom en karriärutvecklingsprocess. Vid sidan av detta skall centret även fungera som ett resurscenter med ett väl uppbyggt kontaktnät inom ett flertal områden, exempelvis med dansare som redan karriärväxlat, möjliga mentorer samt för praktik inom scenkonstområdet. Centret bör även ha till uppgift att informera om verksamheten inom branschen, exempelvis på utbildningar, arbetsplatser m.m. Utöver detta bör centret etablera kontakter med redan existerande internationella karriärutvecklingscenter samt ansvara för att centrets representeras både nationellt och internationellt.

Stödformer

Dansare som uppfyller kriterierna får tillgång till centrets stödformer efter individuell prövning. För dansare som ansöker om stöd för karriärutveckling bör en individuell karriärutvecklingsplan om maximalt fem år utformas. Utgångspunkten bör vara att varje dansares situation är unik och planen bör därför arbetas fram i ett nära samarbete med dansaren. Rådgivningssamtal och seminarier bör kunna erbjudas även till dansare som ej uppfyller kriterierna.

Karriärutvecklingscentret bör kunna erbjuda följande stödformer:

- **Rådgivningssamtal**
Samtal med centrets anställda bör kunna erbjudas vid olika tidpunkter under dansarens karriär.
- **Seminarier**
Seminarierna bör specialanpassas för dansares särskilda behov och för olika tidpunkter i karriären. Dessa ska syfta till att under pågående dansarkarriär ge dansaren verktyg att påbörja tankeprocessen om karriärbreddning/karriärväxling samt att inför avslutning av dansarkarriären ge dansaren verktyg för att kunna ta steget in i karriärväxling. Under seminarierna bör de medverkande få tillgång till kompetensinventering, personlighetstest av exempelvis typen Myers-Briggs Type Indicator, kortare enskilda samtal med karriärcoach, hjälp att författa CV och personligt brev, rådgivning inför anställningsintervju samt hjälp att ta fram personlig handlingsplan.
- **Karriärcoachning**
Individuella samtal med professionell karriärrådgivare bör kunna erbjudas som ett naturligt steg efter ett inledande seminarium. Utöver detta bör ett kontaktnät byggas upp med professionella rådgivare som besitter spetskompetens inom exempelvis ekonomi, utbildning, juridik samt personlig utveckling. Om karriärutvecklingscentret bedömer att rådgivning inom dessa områden krävs för att dansarens karriärplan skall kunna förverkligas bör denna rådgivning ingå som en av stödformerna i den individuella karriärutvecklingsplanen. I övriga fall skall centret kunna hänvisa till dessa rådgivare men dansaren står då själv för kostnaden.
- **Ekonomisk ersättning vid studier**
Det bör vara möjligt att genom centret få ersättning för kostnader för kursavgifter, studiematerial och övriga studierelaterade kostnader.
- **Starta eget-bidrag**
Bidraget bör ge ersättning för kostnader för material, dator, inventarier, administration och dyl. För att få tillgång till denna form av stöd fordras en fullständig affärsplan och dokumentation av erfarenhet eller studier inom aktuellt område. Eventuellt bör det i dessa fall vara obligatoriskt att genomgå kurs i entreprenörskap. Starta eget-bidraget bör kunna kombineras med externa stödformer exempelvis från Arbetsförmedlingen.

Inkomststöd

För att möjliggöra en effektiv karriärbreddnings-/karriärväxlingsprocess finns det, utöver det rådgivningsstöd och ekonomiska stöd som redovisats ovan, behov av att kunna erbjuda dansaren någon form av inkomststöd. Möjligheten att ta del av ett sådant stöd är beroende av dansarens behov under karriärutvecklingsperioden. För dansare som innehaft anställning vid scenkonstinstitution och har rätt full tjänstepension enligt PISA-förordningen, alternativt uppfyller utredningens (SOU 2009:50) förslag avseende rätt till hel omställningsersättning och efterlön, finns inget behov av ytterligare inkomststöd. För frilansande dansare vid institutionsteater, privatteater samt inom det fria danslivet finns däremot ett behov av ett särskilt individuellt utformat inkomststöd. Detta bör finansieras med arbetsmarknadsmedel eftersom deras behov av omställningsstöd annars är ett ansvar för arbetsmarknadspolitiken.